

Дванадцять місяців

Казки

Була собі мати й мала дві дочки: одну рідну, а другу пасербицю. Свою ж вона любила, а на пасербицю й дивитися не могла, і все через те, що Марушка була краща за її Голену. Марушка не здогадувалась про свою красу й не знала, чого мати так сердиться, ледве на неї погляне. Мусила сама робити геть усю роботу: прибирати, варити, прати, шити, прясти, ткати, траву косити й корову доїти. Голена ж одно чепурилась та витрішки продавала. Марушка роботу любила, була терпляча, мачушині й сестрині лайки та сварки приймала без слова. Та що з того? Мачуха з її дочкою щодень злішали, бо Марушка дедалі гарнішала, а Голена поганіла. От мачуха й надумалась:

- Навіщо мені в хаті гарна пасербиця! Прийдуть хлопці на оглядини, вподобають собі Марушку, а Голени й не захочуть.

Та з того часу тільки й думали з Голеною, як би позбутись бідної Марушки. І голодом її морили, й били, і такі муки вигадували, що добрій людині не спаде й на думку. А вона терпіла мовчки та щодень крашала. Одного дня,- а було це в середині січня,- заблаглося Голені фіалок.

- Ходи, Марушко, назбирай мені в лісі фіалок. Почеплю собі за пояс та й ходитиму, бо так мені схотілось, щоб пахло фіалками,- каже сестрі.

- Ой, сестро любесенька, що це ти надумала! Чи хто коли чував, щоб під снігом росли фіалки?- сказала бідна дівчина.

- Ах ти ж, дармоїдко, ледащице, ти ще смієш перечити, як тобі загадують! Зараз же мені збирайся, та гляди, тільки не принесеш фіалок, то я тебе вб'ю!- нагримала Голена.

Мачуха випхала Марушку з хати й двері причинила. От іде дівчина в лісі й гірко плаче. Кругом сніг глибокий, ніде ні стежини. Блукала вона, блукала, дуже довго. Голод їй допікав, холод діямав, і вже просила вона собі смерті. Коли бачить удалині світло. Пішла вона на те світло й вийшла на високу гору. Аж там горить велике багаття, круг нього лежить дванадцять каменів, а на тих каменях сидить дванадцять чоловіків. Троє сиві, аж білі, троє не такі старі, троє ще молодші, а троє - наймолодші і найкращі. Сиділи всі дванадцять тихо й дивилися на вогонь. То були дванадцять місяців. На найвищому камені сидів найстарший-Січень, з білим волоссям і білою бородою й з патерицею в руках.

Марушка злякалася і з дива аж заніміла, а далі насмілилася, підступила ближче й попросила:

- Люди добрі, дозвольте мені погрітись, бо дуже я змерзла.

Найстарший, Січень, кивнув головою та й питається її:

- Чого ж ти прийшла, дочко? Чого тут шукаєш?

- Фіалок шукаю,- каже дівчина.

- Не час на фіалки, кругом сніг,- мовляє Січень.

- Ой, я знаю. Та сестра Голена з мачухою загадали мені принести фіалок з лісу. Як не принесу, то вб'ють мене. Дуже вас прошу, люди добрі, навчіть мене, де їх знайти.

От підвівся найстарший, Січень, підійшов до наймолодшого, дав йому в руки патерицю й каже:

- Брате Березню, пересядь на моє місце!

Сів Березень на найвищий камінь та як махне патерицею понад багаттям. І враз полум'я шугнуло вгору, сніг почав танути, дерева стали розвиватися, під буками проклюнулась травиця, в травиці зарожевіли стокротки, настала весна. Поміж кущами, попід листячком, розквітали фіалки. Марушка й не спам'яталася, а вже все навколо було мов синьою плахтою застелене.

- Збирай, Марушко, та живенько!-звелів Березень. Марушка зраділа й нарвала великий-великий оберемок. Далі подякувала щиро місяцям та й подалась додому. Дивувалася Голена, дивувалась мачуха, коли побачили Марушку з фіалками. Як одчинили їй двері - фіалки й запахли на всю хату.

- Де ж ти їх нарвала?-питалась сердито Голена.

- Ну, в лісі на горі, там вони ростуть під кущами. Там їх є доволі,- тихо сказала Марушка.

Голена взяла фіалки, заткнула за пояс та все нюхає й сама, і матері дала понюхати, а сестрі й не сказала: «Понюхай і ти!»

На другий день сидить собі Голена біля печі, й захотілося їй ягід. От вона мерщій до сестри:

- Ходи, Марушко, й принеси мені з лісу ягід!

- Ой боже, сестро любесенька, де ж я тепер ягід знайду? Чи хто чував, щоб під снігом ягоди росли? - каже Марушка.

- Ах ти ж, дармоїдко, ледащице, ти ще смієш перечити, коли тобі загадують? Ану зараз мені збирайся, та гляди - тільки не принесеш ягід, я тебе вб'ю,- свариться зла Голена.

Мачуха випхала Марушку з хати й двері причинила. От іде дівчина в ліс і гірко плаче. Кругом сніг глибокий, ніде ні стежини. Блукала вона, блукала, дуже довго. Голод її допікав, холод діяв... Аж бачить знов те саме світло вдалині, що й за день перед тим бачила. Зраділа вона й подалась до нього. От і прийшла знов до того багаття, а там сиділи дванадцять місяців. Найстарший, Січень,- на найвищому камені.

- Люди добрі, дозвольте мені погрітись, бо дуже я змерзла,- проситься Марушка.

- А чого ти знову прийшла, дочко? Чого тут шукаєш?

- Ягід шукаю,- відповідає Марушка.

- Е, та зима ж, а на снігу ягоди не ростуть,- каже Січень.

- Ой, знаю,- сумно мовила Марушка.- Та сестра Голена з мачухою загадали мені назбирати ягід. Як не принесу, то вб'ють мене. Дуже вас прошу, люди добрі, навчіть мене, де їх знайти?

От устав Січень, підійшов до місяця, що напроти сидів, дав йому патерицю й каже:

- Брате Липню, пересядь на моє місяце!

Сів Липень на найвищий камінь і махнув понад багаттям патерицею. Враз полум'я спалнуло, сніг умить розтав, земля зазеленіла, дерева розвилися, пташки заспівали, по лісі цвіли всякі квіти - стало літо. Під буками з'явилися білі зірочки, мов їх насіяли. А ті зірочки на очах мінялися на ягоди і спіли, й спіли. Поки Марушка спам'яталася, було їх стільки, наче хто простелив червоний килим.

- Збирай, Марушко, та живенько,- звелів Липень. Зраділа Марушка й кинулась збирати, поки назбирала повний фартух. Далі подякувала щиро місяцям та й подалась додому.

Дивувалася Голена, дивувалась мачуха, коли побачили, що Марушка повен фартух ягід несе. Як відчинили їй двері - ягоди й запахи на всю хату.

- Де ж ти їх назбирала?- питалась розгнівана Голена.

- Ну, в лісі на горі, ростуть під буками, їх там доволі є,- каже Марушка.

Голена взяла ягоди, наїлась досхочу, і мачуха наїлася, а Марушці й не сказала: «Візьми й ти одну!» Наїлася Голена ягід, а на третій день схотілось їй червоних яблук.

- Ходи, Марушко, ходи в ліс і принеси мені червоних яблук,- загадала сестрі.

- Ой боже, сестро любесенька, де ж візьмуться ті яблука взимку? - відказує бідна Марушка.

- Ах ти ж, дармоїдко, ледащице, ти ще смієш перечити, коли тобі загадують? Ану зараз мені збирайся, та гляди, тільки не принесеш мені червоних яблук, я тебе вб'ю, - сварилася люта Голена. Мачуха випхала Марушку з хати й двері причинила. От іде дівчина лісом і так гірко плаче. Кругом сніг глибокий, ніде ні стежинки. Але дівчина вже не блукала, бігла прямо на ту гору. Там знову горіло велике багаття, а круг нього сиділи дванадцять місяців.

- Люди добрі, дозвольте мені погрітися, бо дуже я змерзла, - проситься Марушка.

Найстарший, Січень, кивнув головою та й питає:

- А чого ж ти знову прийшла, дочко? Чого тут шукаєш?

- Червоних яблук, - відповіла Марушка.

- Та зима ж, а взимку не ростуть червоні яблук. - мовляє Січень.

- Ой, знаю, - сумно сказала Марушка. - Але Голена з мачухою загадали мені принести червоних яблук з лісу. Як не принесу, то вб'ють мене. Дуже вас прошу, люди добрі, навчіть мене, де їх знайти.

От устав найстарший, Січень, підійшов до одного з трьох старших місяців, дав йому патерицю і сказав:

- Брате Жовтню, пересядь на моє місце!

Сів Жовтень на найвищий камінь та й махнув патерицею понад багаттям. І враз багаття шугонуло догори червоним полум'ям, сніг щез, та дерева не розпускались. Тільки з них лист поволі опадав, а вітерець холодний розносив його всюди по жовтій траві. Не бачила ще Марушка зроду стільки квітів. Тут цвіла туранка. жаріли гвоздики, в долині пізноцвіт. Під буками росла висока папороть і цвів рясний барвінок. Та Марушка видивлялася тільки червоних яблук. Коли й справді бачить - яблуня, а на ній високо між гіллям червоніють яблука.

- Збивай, Марушко, та живенько,- звелів Жовтень. Зраділа Марушка. Потрусила яблуню - і впало одне яблуко. Знов потрусила, друге впало.

- Біжи, Марушко, додому та живенько,- загукав до неї Жовтень.

Марушка зараз-таки послухала, підняла ті яблука, що впали, місяцем щиро подякувала й подалась додому. Дивувалася Голена, дивувалась мачуха, як побачили, що Марушка яблука несе. Відчинили двері - Марушка й подала їм двоє яблук.

- Де ж ти їх нарвала?-питала Голена.

- Ну, в лісі на горі вони ростуть. Там їх доволі є,- каже Марушка.

- А чого ж ти більше не принесла? Чи ти дорогою їх поїла?-напалася на неї Голена.

- О-ой, сестро любесенька, не з'їла я ані кусника. Як потрусила дерево, упало одне яблуко, удруге потрусила, впало друге, а більше мені не дали

трусити. Гукнули, щоб ішла додому,- казала Марушка.

- Бодай тебе лихий узяв,- кляла Марушку Голена й хотіла її набити.

Марушка жалібно заплакала та й утекла до кухні. «Краще смерть, ніж отаке терпіти від мачухи та сестри»,- думала собі вона. Ласа Голена пересварилася й узялася до яблука. Воно здалося їй таке солодке, що зроду такого доброго не їла. І мачусі припало до смаку. З'їли вони по яблуку, і їм захотілося ще.

- Дай мені, мамо, кожушок, піду я сама в ліс,- каже Голена.- Бо та ледащиця знову їх дорогою поїсть. А я знайду те місце і всі яблука пообриваю, хоч би що там на мене кричали.

Дарма її вмовляла мати. Голена взяла кожушок, хустку на голову й подалася в ліс. Мати тільки постояла на порозі та подивилася їй услід.

І от зайшла Голена в ліс. А кругом сніг глибокий, ніде ні стежини. Блукала вона, блукала, а яблука мов перед очима, та все надять її далі й далі. Коли це побачила вона вдалині світло та й подалася до нього. Прийшла аж на гору, де палає велике багаття, а круг нього сидять на дванадцяти каменях дванадцять місяців. Голена спершу злякалася, а згодом приступила ближче до багаття й простягла руки погріти. Місяців і не спиталася.

- Чого це ти прийшла? Чого шукаєш?- питається її сердито Січень.

- А тобі що до того, старий дурню! Не тобі те знати, куди я йду та чого,- відрубала Голена.

Січень насупив чоло й махнув патерицею над головою. Тут зараз похмарилося небо, пригасло багаття, посипався густий сніг, мов хто перину розірвав, а гострий вітер засвистів по лісі. Голена світа білого не бачила перед собою. Блукала вона, блукала, все падаючи в замети та дедалі змагаючи. А сніг сипле й сипле, а крижаний вітер до кісток проймає. Голена кляла Марушку і весь світ. Вона геть задубла навіть у своєму теплому кожусі. Чекає мати Голену, в вікно виглядає, й на ганок виходить виглядати,- все ніяк не дочекається. Година за годиною минає, а Голена все не йде.

- Чи їй так ті яблука до смаку припали, що не може одірватися, чи що? Піду сама подивлюся, де вона,- сказала мати, взяла кожушину, хустку на голову й подалася вслід за Голеною.

А кругом сніг глибокий, ніде ні стежини. Гукала вона Голену, та ніхто не обзивався. Блукала вона, блукала, а сніг усе сипався, а вітер віяв щораз холодніший. Марушка вже й обід зварила, й корову попорала, а мачуха з Голеною все не вертаються.

- Де ж вони так довго забарилися?-сказала собі Марушка й сіла до прядки. Уже й веретено напружа, вже й у хаті споночіло, а ні Голени, ані мачухи немає.

- Ой лишенько, чи там нічого з ними не сталося?

На небі зірки мерехтять, на землі сніг виблискує і ніде не видно ані лялечки. Зажурилась вона й зачинила вікно, а мати з сестрою все з думки не

йдуть. Рано чекала їх снідати, чекала обідати, та не дочекалась більше ні Голени, ані мачухи. Обидві замерзли в лісі. Добрій Марушці залишилася хатка, корова й клопот поля. З часом знайшовся їй господар, і жили в добрі та злагоді.